

УДК336.647.2

DOI 10.33111/sedu.2020.47.086.105

Ковальова Аліна Олександрівна*
Танклевська Наталія Станіславівна**

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті досліджено методичний підхід оцінки рівня фінансово-економічного стану підприємства за загальним інтегральним показником, побудованим на аналізі критеріальних показників: фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності, ліквідності і платоспроможності, банкрутства та ділового розвитку. Об'єктом проведеного дослідження є процеси фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств України, а предметом є методичні основи інтегральної оцінки фінансово-економічного стану таких підприємств. У статті наведено авторський підходи до формування єдиної загальної інтегральної оцінки стану підприємства на основі фінансових та економічних показників. Теоретичне і методологічне підґрунтя даної статті складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань ефективності використання фінансових ресурсів підприємств і визначення методичних підходів до формування стратегії фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств. Під час написання статті були використані: монографічний метод — застосовано при вивченні літературних джерел; метод функціонально-структурного аналізу — для постановки досліджуваної проблеми та відстеження причинно-наслідкової зумовленості її виникнення; метод порівняльного та кореляційного аналізу — для виявлення та оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансово-економічний стан досліджуваних підприємств.

Ключові слова: ефективність; виробництво; сільське господарство; інтегральний показник; фінансування; стратегія.

Вступ. Сільське господарство — галузь господарства, завданням якої є забезпечення населення продовольством і отримання сировини для ряду галузей промисловості. На відміну від промисловості, технологічний процес у сільському господарстві тісно пов'язаний з природою, де земля виступає в ролі головного засобу виробництва. Саме тому ця галузь має більший вплив на природне середовище, ніж будь-яка інша галузь народного господарства.

Сільське господарство значною мірою визначає соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, забезпечення його продуктами хар-

*Ковальова Аліна Олександрівна — аспірантка, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», ORCID 0000-0002-2086-7168, alinakovaleva271988@gmail.com

** Танклевська Наталія Станіславівна — доктор екон. наук, професор, завідувачка кафедри економіки та фінансів, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», ORCID 0000-0003-2906-4051, n.s.tanklevska@ksau.kherson.ua

чування, а промисловість — сировиною. За обсягом виробництва воно займає четверте місце після промисловості, торгівлі, транспорту та зв'язку по Україні.

Херсонська область має умови для успішного ведення агробізнесу, а саме природно-кліматичне середовище, якість ґрунтів, кваліфікованих працівників і вдале географічне розташування. При цьому галузь сільського господарства є однією з найперспективніших і водночас найризикованіших для ведення господарської діяльності. Сільськогосподарські підприємства у своїй більшості перебувають у стані постійного пошуку нових джерел фінансового забезпечення та можливості їх залучення у підприємницьку діяльність. Для визначення ефективності залучення та використання фінансових ресурсів проводять оцінку їх ефективності, яка здебільшого не дає позитивного результату. Саме тому виникає потреба у розробці регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва на сільськогосподарських підприємствах. Дана стратегія є основою для визначення альтернативи найкращої спрямованості фінансової діяльності та побудови фінансових відносин у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства. Правильно побудована регіональна стратегія фінансування є запорукою успішного ведення підприємницької діяльності та розвитку підприємства в цілому, збільшуючи його вартість.

Проведення оцінки фінансово-економічного стану фінансового забезпечення процесу виробництва сільськогосподарських підприємств має на меті аналіз та розрахунок системи показників, які відображають різні сторони діяльності підприємства та мають вагомий вплив на формування та реалізацію стратегії фінансового забезпечення підприємства через прийняття управлінських рішень. У результаті проведення оцінки ефективності фінансування виробництва підприємства виявлені проблемні зони його діяльності та запропонувати заходи щодо уникнення даних проблем і підвищити ефективність використання основних засобів, трудових ресурсів, матеріалів, фінансових ресурсів та ефективності фінансової діяльності підприємства. Групування показників за функціональним призначенням дають змогу отримати загальну інтегральну оцінку ефективності функціонування підприємства у ринковому середовищі. Отже, питання визначення методики фінансово-економічного стану підприємства через інтегральну оцінку є актуальним для підприємницької діяльності господарства, що дасть змогу визначити стан підприємства та уникнути ризикових ситуацій.

Постановка завдання. Основне завдання даної статті полягає у проведенні аналізу методів розрахунку загальної інтегральної оцінки фінансово-економічного стану фінансування виробництва підприємства на основі формування показників, що в свою чергу дасть змогу виявити слабкі та сильні сторони підприємства. Тема розробки методики фінансування виробництва сільськогосподарських підприємств є актуальною серед науковців. Даному питанню приділяють увагу вчені А. В. Щемельова, Л. П. Артеменко, Я. В. Долгіх, В. П. Павлик, Д. І. Дема, Т. В. Ларікова, Г. О. Закаблук, Л. В. Недільська, Л. М. Дорохова, О. О. Терещенко, С. В. Павловський.

Фінансування сільськогосподарських підприємств є складною і водночас необхідною складовою для успішного розвитку підприємств й утримання їх на конкурентному рівні. Більшість підприємств зіштовхнулися з проблемою нестачі, важкої доступності до усіх видів ресурсів. При диспаритеті цін на сільськогосподарську продукцію, засоби виробництва і сировину, енергоносії, складно аграрним підприємствам господарювати та забезпечити стабільний розвиток і фінансову стійкість галузі. Саме тому розробка стратегії фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств є основою для вибору альтернативи визначення найкращої спрямованості фінансової діяльності, вибору напрямку організації фінансових відносин як поза межами, так і в середині підприємства та максимальне підвищення вартості підприємства.

В умовах ринкових відносин виникає необхідність визначення тенденцій фінансового стану сільськогосподарського підприємства, а також свідомого науково обґрунтованого перспективного передбачення напрямів розвитку виробництва, орієнтації у фінансових можливостях та перспективах досягнення поставлених цілей при мінливих умов зовнішнього середовища. Ефективним інструментом успішного ведення господарської діяльності є розробка фінансової стратегії. Фінансова стратегія повинна бути орієнтована на фінансову стабільність, збереження та приріст капіталу, отримання доходу та визначати найкращу спрямованість фінансової діяльності, націлювати на економію всіх видів витрат, на мобілізацію капіталу для підтримки виробничих, дослідницьких, маркетингових та інших стратегій, на максимальне підвищення вартості підприємства.

Проблемі ефективного залучення фінансових ресурсів для функціонування сільськогосподарських підприємств приділяють дуже багато уваги. Праці учених дозволили вирішити багато важливих питань, пов'язаних з покращенням фінансової діяльності підприємств через пошук альтернативних шляхів залучення коштів і створення відповідного механізму фінансового забезпечення. Проте аналіз останніх публікацій показав, що на даний момент стан підприємств даної галузі у своїй більшості є незадовільним, а питання розробки ефективної регіональної стратегії фінансового забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств залишаються актуальними і потребують подальших досліджень. Цим зумовлена актуальність цього дослідження. Сільськогосподарські підприємства можуть ефективно здійснювати господарську діяльність за наявності необхідного обсягу фінансових ресурсів. Більшість підприємств зіштовхнулися з проблемою нестачі, важкої доступності до усіх видів ресурсів. При диспаритеті цін на сільськогосподарську продукцію, засоби виробництва і сировину, енергоносії, складно аграрним підприємствам господарювати та забезпечити стабільний розвиток і фінансову стійкість галузі. Саме тому розробка стратегії фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств є основою для вибору альтернативи визначення найкращої спрямованості фінансової діяльності, вибору напрямку організації фінансових відносин як поза межами, так і в середині підприємства та максимальне підвищення вартості підприємства.

Результати. Для побудови регіональної стратегії фінансового забезпечення виробництва в агробізнесі сільськогосподарських підприємств необхідно про-

вести аналіз інтегрального показника фінансового стану господарств, що розраховується за методом середньої геометричної, до складу якого входять групи показників стійкості, ділової активності, ліквідності і платоспроможності, рентабельності, банкрутства та динаміки розвитку.

Нами запропоновано методику оцінки показників фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, які згруповано за ключовими коефіцієнтами. Окрім цього, варто зазначити, що в наш час збереженню інформації персональних даних суб'єктів господарювання приділяється значна увага. Питання інформаційної безпеки має високий ступінь важливості та відповідно до Закону України «Про державну статистику», інформація про фінансово-господарську діяльність підприємств є конфіденційною. Тому, керуючись відповідними законодавчими нормами, вважаємо доцільним позначати порядковими номерами сільськогосподарські підприємства, інформаційна база яких використана при проведенні цього дослідження.

Для аналізу стратегії фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств Херсонської області обрано суб'єкти господарювання, підприємницька діяльність яких припадає на 2014–2018 рр. (серед яких агрофірма радгосп «Білозерський», ТОВ «Агро-Співдружність», ФГ «Аделаїда», ФГ «Труд», СТОВ «Південне», ДП «Дослідне господарство «Асканійське», СВК «Борозенське», СТОВ «Дніпро», ТОВ «Агробізнес», ТОВ «Аграрний Південь» та інші). Обрані підприємства розділені на 3 групи, відповідно до їх галузевої спеціалізації:

9 підприємств, які працюють у галузі рослинництва: № 1 (Скадовського району), № 2 (Генічеського району), № 3 (Горностаївського району), № 4 (Каховського району), № 5 (Каланчацького району), № 6 (Новотроїцького району), № 7 (Великолепетиського району), № 8 (Білозерського району), № 9 (Білозерського району);

8 підприємств, які працюють у галузі тваринництва: № 10 (Великолепетиського району), № 11 (Каховського району), № 12 (Білозерського району), № 13 (Голопристанського району), № 14 (Чаплинського району), № 15 (Великоолександрівського району), № 16 (Білозерського району), № 17 (Бериславського району);

9 підприємств, які займаються тваринництвом і рослинництвом: № 18 (Олешківського району), № 19 (Нововоронцовського району), № 20 (Каховського району), № 21 (Великолепетиського району), № 22 (Каховського району); № 23 (Голопристанського району), № 24 (Генічеського району), № 25 (Генічеського району); № 26 (м. Херсон).

Аналіз показників, поділених на групи за функціональними властивостями, дозволить визначити не лише загальне фінансове становище господарюючого суб'єкта, а й виявити, де у фінансовому забезпеченні існують прогалини і як це впливає на діяльність підприємства в цілому.

Отримані результати аналізу фінансового стану вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за галузевої спеціалізацією (табл. 1) дозволяють надати відповідну оцінку досягнутого ними рівня фінансового становища за сформованою шкалою нормативних значень інтегрального показника: від 0,8 і більше — високий рівень; від 0,5 до 0,8 середній, від 0,2 до 0,5 — низький; менше 0,2 — критичний.

Таблиця 1

**СКЛАДОВІ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЗА 2014–2018 рр. (середні показники)**

№ з/п	Вибіркова сукупність підприємств	Складові інтегрального показника фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств						Інтегральний показник, I _{FES}
		I _{ст}	I _{да}	I _{л. пл.}	I _р	I _б	I _{др}	
Підприємства галузі рослинництва								
1	№ 1	0,058	6,387	0,831	0,311	6,124	1,596	0,897
2	№ 2	0,140	5,483	0,749	0,578	4,158	1,392	1,033
3	№ 3	0,310	3,685	0,524	0,415	4,298	1,453	1,041
4	№ 4	0,346	3,725	0,605	0,472	1,548	1,566	0,887
5	№ 5	0,397	1,372	1,320	0,390	1,438	1,595	0,880
6	№ 6	0,319	1,568	0,465	0,559	1,225	1,595	0,752
7	№ 7	0,338	1,581	0,832	0,309	4,876	1,489	0,930
8	№ 8	0,149	5,859	0,428	0,361	0,767	1,657	0,660
9	№ 9	0,275	6,769	1,112	0,137	0,546	1,568	0,737
Підприємства галузі тваринництва								
10	№ 10	0,101	2,950	0,571	0,263	9,186	0,197	0,558
11	№ 11	0,133	5,320	0,442	0,423	2,907	1,058	0,791
12	№ 12	0,287	2,689	0,535	0,621	4,624	0,898	0,906
13	№ 13	0,256	0,666	0,902	0,472	1,007	0,891	0,498
14	№ 14	0,397	1,079	0,302	0,021	0,973	0,536	0,249
15	№ 15	0,343	5,455	0,313	0,559	1,360	1,146	0,834
16	№ 16	0,338	0,862	0,832	0,309	0,199	1,489	0,444
17	№ 17	0,149	5,859	1,205	0,361	5,295	1,657	1,069
Підприємства змішаного господарства								
18	№ 18	0,806	0,884	0,449	0,279	6,845	0,756	0,776
19	№ 19	0,163	4,988	0,723	0,602	3,096	1,421	0,983
20	№ 20	0,310	3,685	0,524	0,415	4,298	1,277	1,018
21	№ 21	0,332	2,540	0,924	0,472	0,371	1,566	0,653
22	№ 22	0,247	0,689	0,665	0,392	0,628	0,677	0,489
23	№ 23	0,272	1,802	0,789	0,310	0,837	1,155	0,563
24	№ 24	0,414	2,372	0,809	0,251	1,516	1,067	0,773
25	№ 25	0,387	0,628	0,299	0,361	2,270	0,503	0,529
26	№ 26	0,283	2,474	1,112	0,296	3,654	1,058	0,931

Джерело: розраховано авторами за даними річної фінансової звітності підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр. та на основі [5; 8].

Високий рівень інтегрального показника фінансово-економічного стану у 2015 році належить підприємству № 1 (–1,051), № 2 (0,866), № 3 (–1,103), № 4 (–1,009), № 5 (–1,035), № 6 (–0,868), № 7 (–1,215) та № 9 (–0,953) та підприємство № 8 має середній рівень інтегрального показника (0,512). Так, для підприємства № 2 за 2015–2018 рр. знаходиться у межах високого рівня (0,866–1,345 пункту), а у 2018 році збільшився на 0,81 пункт (або на 13,20 %) відносно базового року. Підприємство № 3 характеризується високим рівнем інтегрального значенням (від 0,751 пункту у 2014 році до 1,109 пункту у 2018 році), темп приросту за 2014–2018 рр. становить 0,358 (або 47,63 %). Найменше значення інтегрального показника підприємства № 4 становить 0,669 (середній рівень) у 2014 році та 0,701 (середній рівень) у 2016 році, а найвище значення належить 2017 року (1,098), що на 12,58 % (або на 0,138) більше порівнюючи з 2018 роком. Темп приросту значення інтегрального показника підприємства № 5 у 2018 році збільшився на 22,67 % (або 0,153 пункту) у порівнянні з 2014 роком і зменшився на 13,14 % (або на 0,126) у 2017 році відповідно. Найнижче значення показника підприємства № 6 було у 2014 році (–0,572) та у 2016 році (–0,598), що свідчить про середній рівень фінансового стану підприємства. Для підприємства № 7 характерним є середнє рівень показника у 2014 р. (0,774), 2016 р. (0,634) і високий рівень у 2015 р. (1,215), у 2017 р. (0,858) та у 2018 р. (1,167). Найвищий рівень інтегрального показника для підприємства № 8 становить 0,844 пункту у 2016 році. Сільськогосподарське підприємство № 9 має середній рівень фінансово-економічного стану підприємства, крім 2015 року, де даний показник становить 0,953. У цілому сільськогосподарські підприємства галузі рослинництва мають високий рівень інтегрального показника фінансово-економічного стану за аналізований період.

Згідно даних табл. 1, зазначимо, що порівнюючи 2018 рік з 2017 роком має місце зниження значень інтегрального показника фінансово-економічного стану вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств галузі рослинництва Херсонської області. Однак, порівнюючи 2018 рік з 2014 роком даний показник характеризується значним збільшенням темпу приросту. Так, найбільший темп приросту характерний для підприємства № 1 — у 3,1 разу (від 0,397 у 2014 р. до 1,229 у 2018 р.).

Для галузі тваринництва динаміка інтегрального показника фінансово-економічного стану серед сільськогосподарських підприємств має позитивне значення. Винятком є підприємство № 15, де темп приросту зменшився на 35,57 % (або на 0,316) у 2014 році та на 47,23 % (або на 0,512) у 2017 році, порівнюючи з 2018 роком. Проте, для підприємства № 10 характерним є збільшення значення інтегрального показника у 7,3 разу за аналізований період. Дане підприємство покращило свої фінансово-економічний стан, що засвідчує зростання від 0,118 (критичний рівень) у 2014 році до 0,858 (високий рівень) у 2018 році. Аналогічна ситуація має місце на підприємстві № 11 (зростає від 0,421 у 2014 р. до 1,209 у 2018 р.). Найвищий рівень інтегральний показник підприємства № 12 має у 2015 році і становить 1,247. Підприємство № 13 характеризується низьким рівнем фінансово-економічного стану за 2014–2017 р., у 2018 році показник

становить 0,702 (середній рівень). Найнижче значення показника за аналізований період належить підприємству № 14 (від 0,237 у 2014 р. до 0,312 у 2018 р.). Підприємство № 16 має середнє значення інтегрального показника лише у 2014 році, 2015–2018 рр. характеризуються низьким рівнем даного показника. Підприємство № 15 має стрибкоподібну зміну значення інтегрального показника, але в межах високо рівня (від 0,749 до 1,374). У загальному значенні сільськогосподарські підприємства в основному мають середній рівень інтегрального показника, лише незначна їх частка належить до низького рівня, а у 2011 році навіть і критичного (№ 10 у 2011 році).

Сільськогосподарські підприємства змішаного господарства характеризуються високими темпами проросту інтегрального показника. Так, підприємство № 19 збільшило значення даного показника у 2,8 разу (або на 0,864) у 2014 році та на 31,84 % (0,157) у 2017 році відповідно до 2018 року (від 0,481 у 2014 році до 1,345 у 2018 році). Найвище значення інтегрального показника підприємства № 18 становить 1,246 у 2015 році, 2014, 2016–2017 рр. характеризуються середнім рівнем інтегрального показника. Підприємство № 20 має високий рівень інтегрального показника за 2015–2018 рр. (від 1,059 у 2015 р. до 1,093 у 2018 р.). Для підприємства № 21 період 2017–2018 роки характеризується високим рівнем фінансово-економічного стану (0,935 і 0,960 відповідно). Низький рівень інтегрального показника є характерним для підприємства № 22, окрім 2015 року, де даний показник становить 0,764 (середній рівень). Темп приросту інтегрального показника підприємства № 23 більше у 2,7 разу (або на 0,56) у 2014 році та на 1,67 % менше (або на 0,015) у 2017 році відповідно до 2014 року. Сільськогосподарське підприємство № 24 має значення 0,940, що свідчить про високий рівень інтегрального показника у 2018 році. Для підприємства № 25 характерний середній рівень фінансово-економічного значення інтегрального показника у 2015 р. (0,590), 2016 р. (0,524) та 2018 р. (0,533) і низький рівень у 2014 р. (0,491) та 2015 р. (0,507). Підприємство № 26 характеризується позитивними змінами в динаміці росту інтегрального показника (від 0,712 у 2014 році до 1,148 у 2018 році). У своїй більшості сільськогосподарські підприємства змішаного виробництва Херсонської області характеризуються високим і середнім рівнем значення інтегрального показника фінансово-економічного стану.

Слід відмітити, що для підприємств галузі тваринництва (рис. 1) характерним є погіршення показників стійкості на 39 % (від 0,200 у 2014 р. до 0,239 у 2018 р.) ділової активності на 33,2 % (від 1,724 у 2014 р. до 1,392 у 2018 р.), рентабельності на 85 % (від 0,300 у 2014 р. до 0,215 у 2018 р.), ліквідності та платоспроможності на 88,8 % за 2017–2018 рр. (1,929–2,817). Також зазначимо, що рівень банкрутства збільшився на 167,1 % (від 0,840 у 2014 р. до 2,511 у 2018 р.), рівень ділового розвитку на 83 % за аналізований період і має найвище значення у 2018 р. (1,101). Аналіз підприємств групи змішаного виробництва виявив високу позицію ділової активності у 2018 р. (2,088) та позицію банкрутства (2,102). Також слід відзначити зниження інтегрального показника рентабельності на 8,5 % (від 0,300 у 2014 р. до 0,215 у 2018 р.). Значення показників стійкості збільшилось на 11,6 % (від 0,247 у 2014 р. до 0,363 у 2018 р.), показники ліквідності і

платоспроможності на 48,9 % (0,350 у 2014 р. до 0,839 у 2018 р.). Рівень інтегрального показника динаміки розвитку скоротився на 86,6 % (від 0,774 у 2014 р. до 1,640 у 2018 р.), але за період 2015–2018рр збільшився на 47 % (від 0,524 до 0,994).

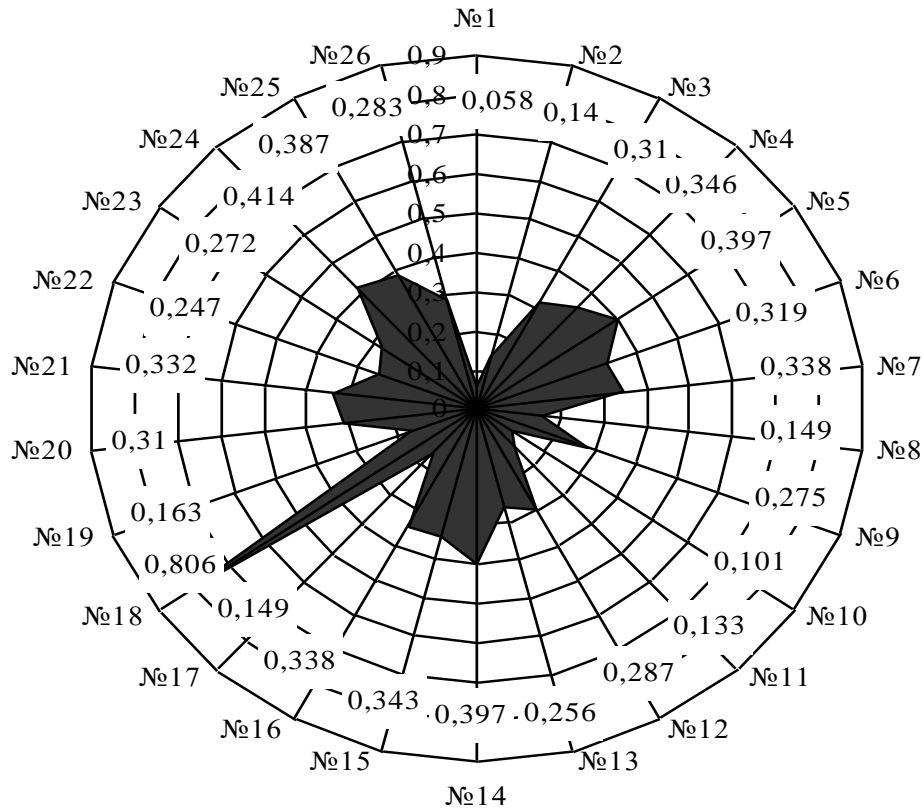

Рис. 1. Середній рівень інтегрального показника фінансової стійкості вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними річної звітності підприємств Херсонської області

Зазначимо, що високий рівень інтегрального показника стійкості підприємства (рис. 1) за аналізований період притаманний підприємству № 18 (0,806). Для підприємств № 1 (0,058), № 2 (0,140), № 8 (0,149), № 10 (0,101), № 11 (0,133) і № 19 (0,163) характерним є критичний рівень. Усі інші підприємства вибіркової сукупності мають низький рівень стійкості підприємства. Сільськогосподарські підприємства з середнім рівнем даного показника відсутні.

Інтегральний показник ділової активності (рис. 2) показав, що лідируючі позиції займають підприємства галузі рослинництва № 1 (6,387) і № 9 (6,769). Найнижчий рівень ділової активності характерний для підприємств змішаного господарства № 22 (0,689) і № 25 (0,628).

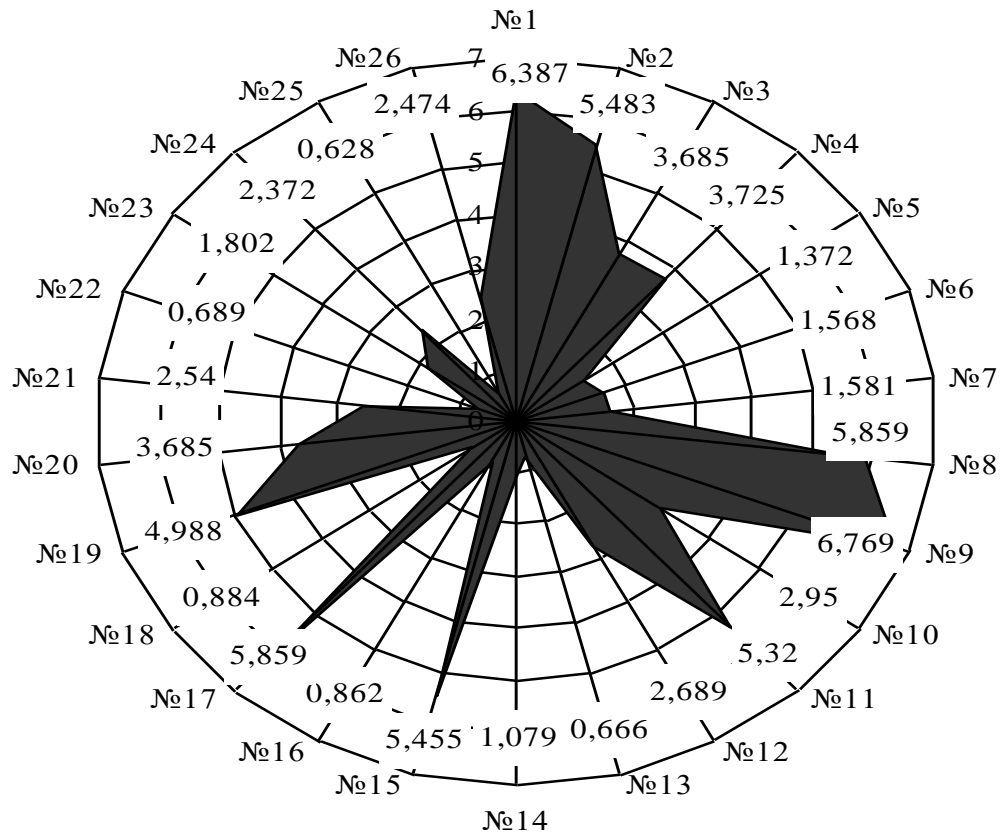

Рис. 2. Середній рівень інтегрального показника ділової активності вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними річної звітності підприємств Херсонської області

Слід відзначити, що в кожній галузі сільського господарства є підприємства, для яких характерним є високий рівень ліквідності і платоспроможності (рис. 3). Так, для галузі рослинництва № 5 (1,320), № 9 (1,112); для галузі тваринництва № 17 (1,205), змішане виробництво № 26 (1,112). Критичний рівень

інтегрального показника серед обраних підприємств відсутній, але для підприємства № 6 (0,465), № 8 (0,428), № 11 (0,442), № 14 (0,302), № 15 (0,313), № 18 (0,449), № 25 (0,299) характерним є низький рівень.

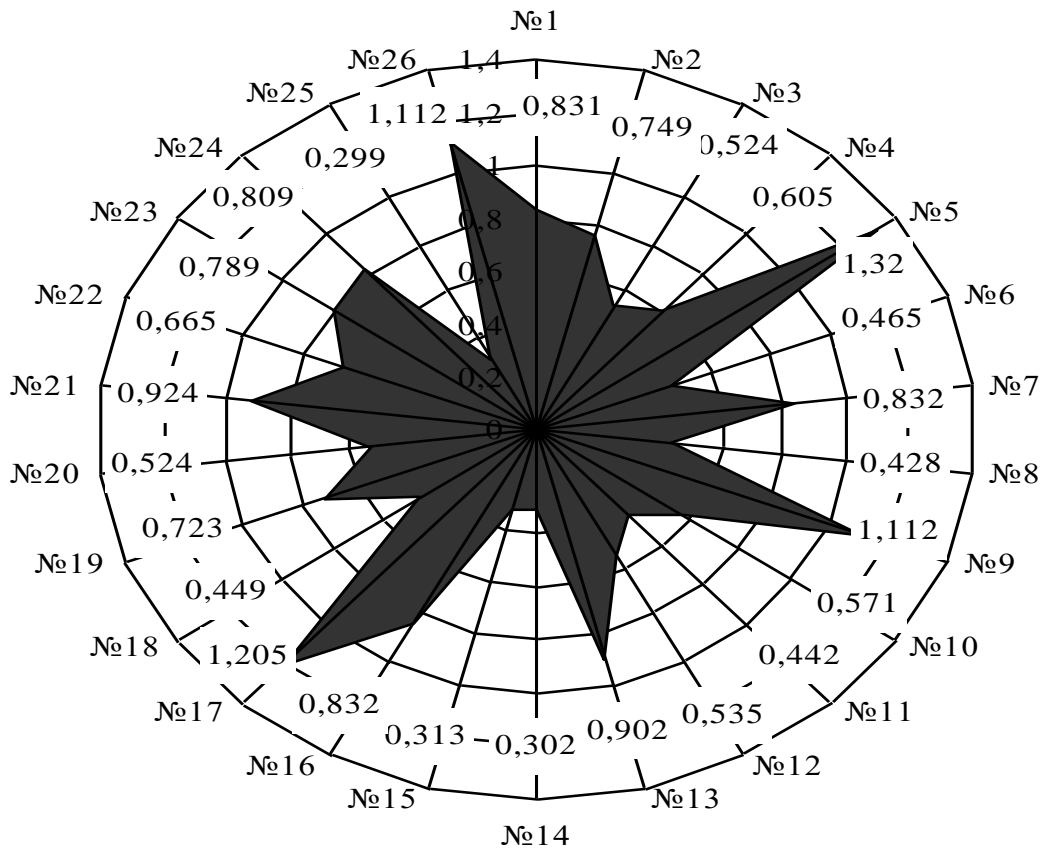

Рис. 3. Середній рівень інтегрального показника ліквідності і платоспроможності вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними річної звітності підприємств Херсонської області

Найвище значення інтегрально показника рентабельності (рис. 4) у середньому за аналізований період були в межах середнього рівня у підприємств № 2 (0,578), № 6 (0,559) галузі рослинництва, № 12 (0,621), № 15 (0,559) галузі тваринництва та підприємство змішаного виробництва № 19 (0,602).

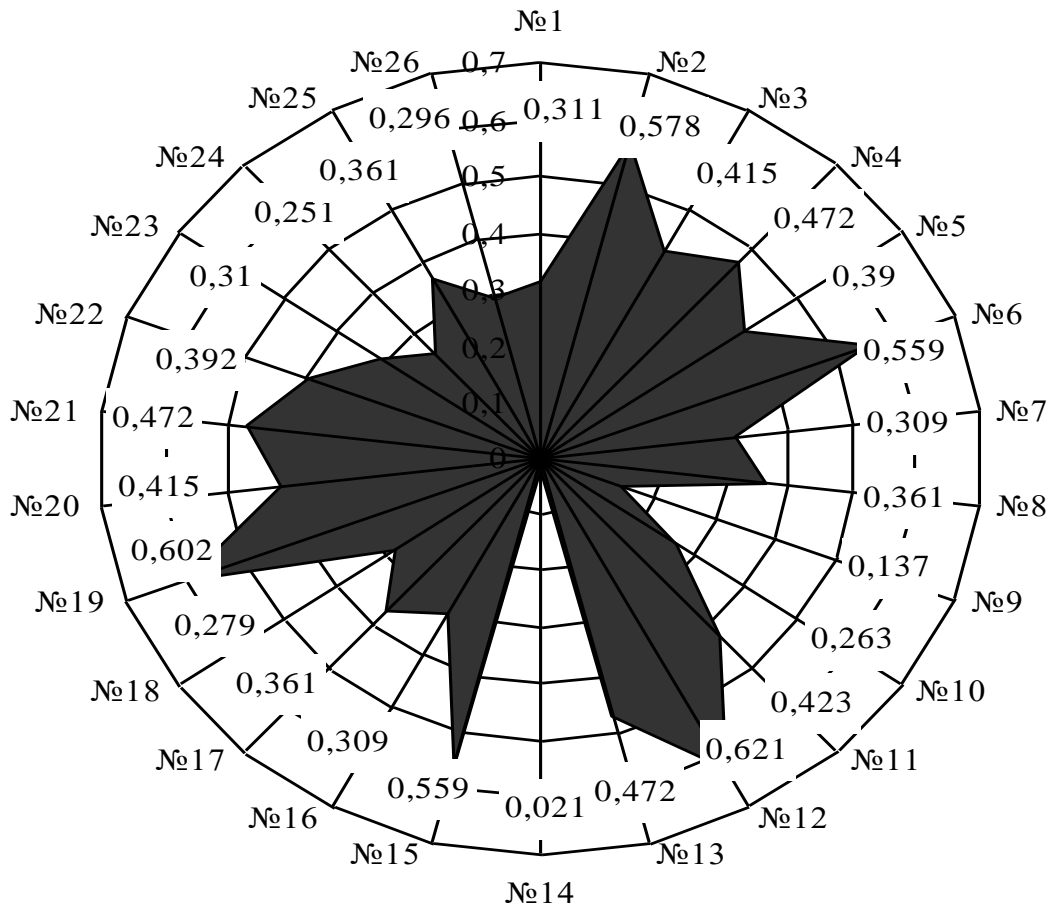

Рис. 4. Середній рівень інтегрального показника рентабельності вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними річної звітності підприємств Херсонської області

Високий рівень банкрутства (рис. 5) є характерним для підприємств № 1 (6,124), № 2 (4,158), № 3 (4,298), № 7 (4,786) галузі рослинництва; № 10 (9,186), № 17 (5,295) галузі тваринництва; № 18 (6,845), № 20 (4,298), № 19 (3,096), № 26 (3,654) та № 25 (2,270) змішаного виробництва. Також низькі результати були у підприємств № 21 (0,371) і № 16 (0,199).

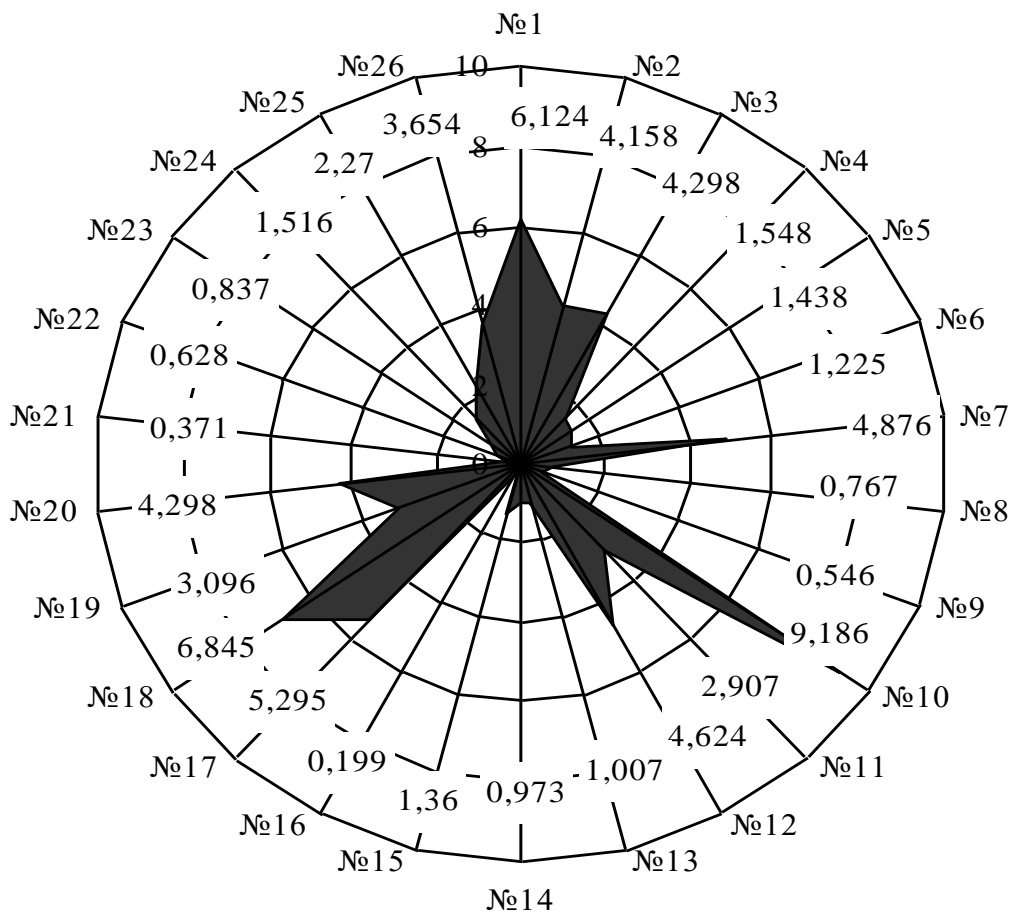

Рис. 5. Середній рівень інтегрального показника банкрутства вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними річної звітності підприємств Херсонської області

Найбільша частка підприємств з високим рівнем динаміки розвитку належать підприємства галузі рослинництва (рис. 6), а саме: № 1 (1,596), № 2 (1,392), № 3 (1,453), № 4 (1,566), № 5 (1,595), № 6 (1,595), № 7 (1,489), № 8 (1,657) і № 9 (1,568). Високі результати даного інтегрального показника є характерними також для галузі тваринництва та змішаного виробництва. Однак, значення даного показника (0,197) є критичним для підприємства № 10, що свідчить про необхідність звернути уваги на здійснення реформування обраного господарства

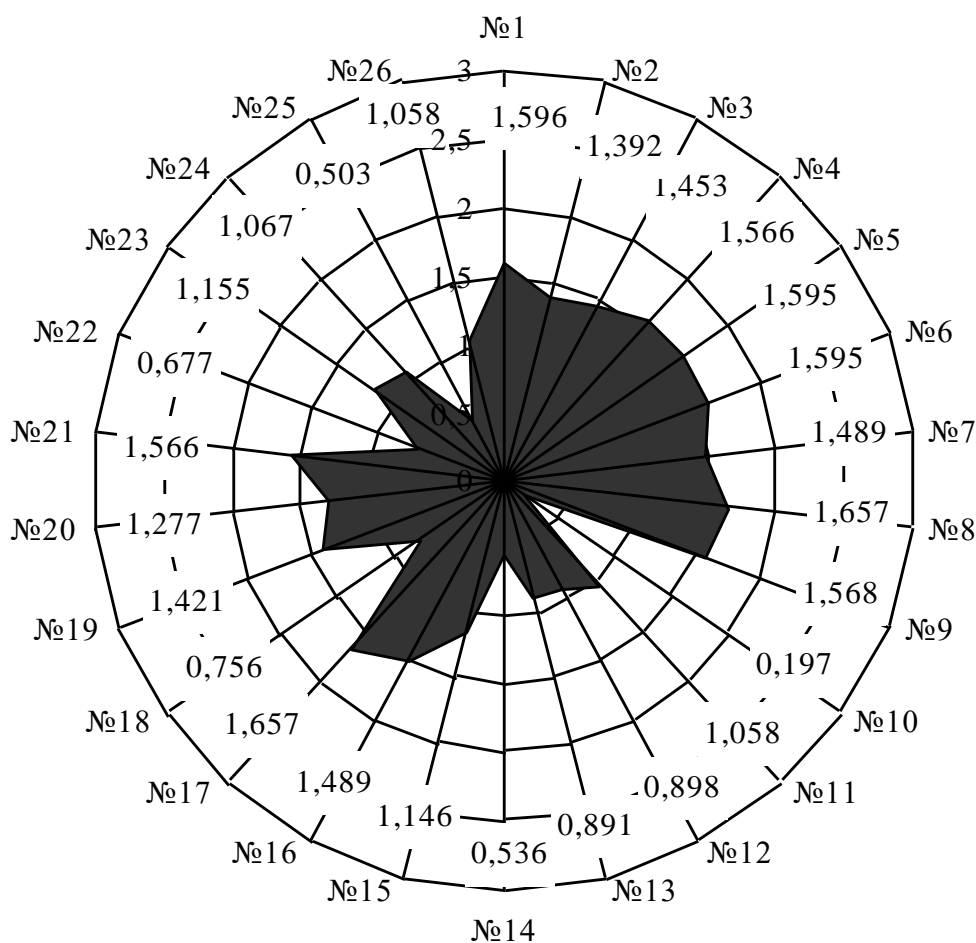

Рис. 6. Середній рівень інтегрального показника динаміки розвитку вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними річної звітності підприємств Херсонської області

У структурі загального інтегрального показника () спостерігається позитивна тенденція його складових (рис. 8). Так, інтегральний показник стійкості підприємств має позитивну динаміку до збільшення на 9,3 % (від 0,094 у 2014 році до 0,187 у 2018 році), інтегральний показник ділової активності збільшився на 60,2 % (від 0,827 у 2014 р. до 1,429 у 2018 р.), інтегральний показник ліквідності і платоспроможності збільшився на 130,4 % (від 0,283 у 2014 р. до 1,587 у 2018 р.). Рівень сукупного інтегрального показника банкрутства збільшився на

132,2 % (від 0,973 у 2014 р. до 2,295 у 2018 р.). Інтегральний показник рентабельності характеризується низьким рівнем, а у 2016 році даний показник досяг критичного рівня значення і становив 0,199. Інтегральний показник динаміки розвитку підприємств за аналізований період мав найвище значення у 2015 р. — 1,476, що є на 33,3 % більше ніж у 2018 році (1,143).

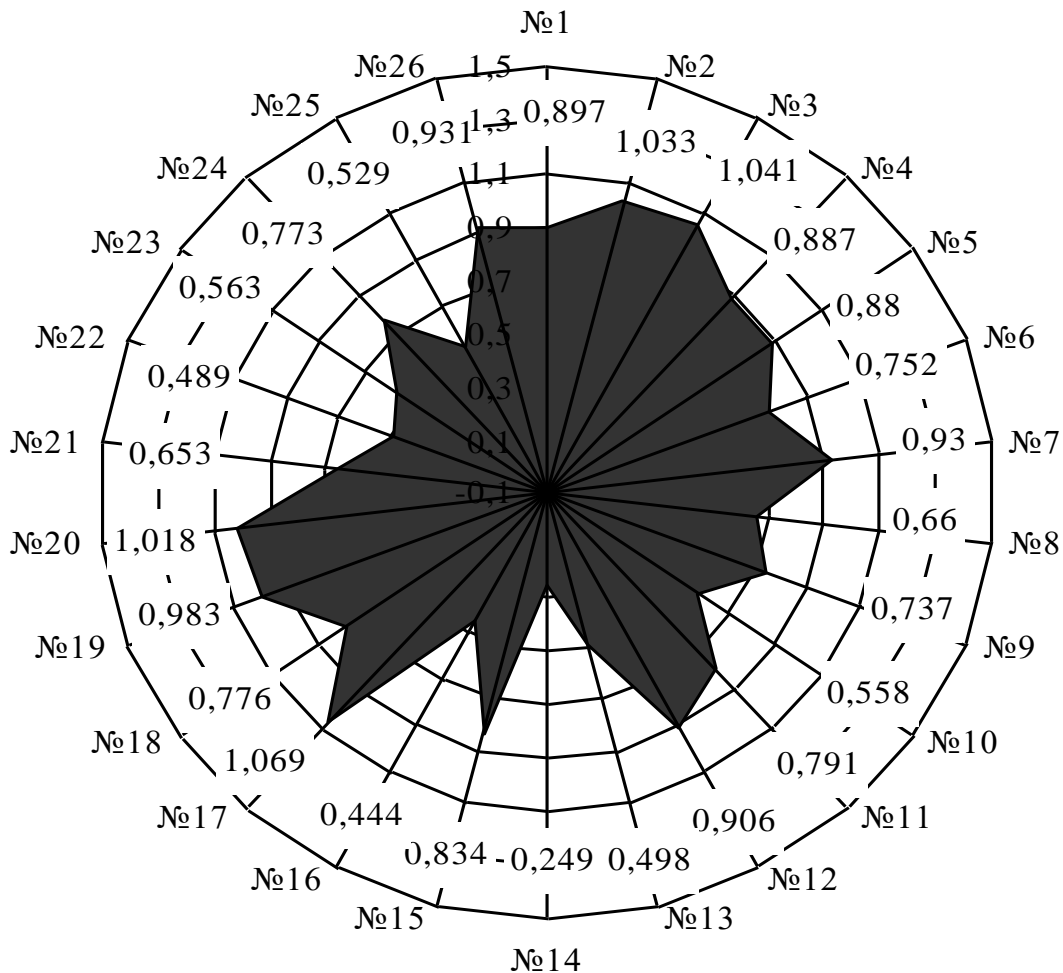

Рис. 7. Середній рівень інтегрального показника рівня фінансово-економічного стану вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними річної звітності підприємств Херсонської області

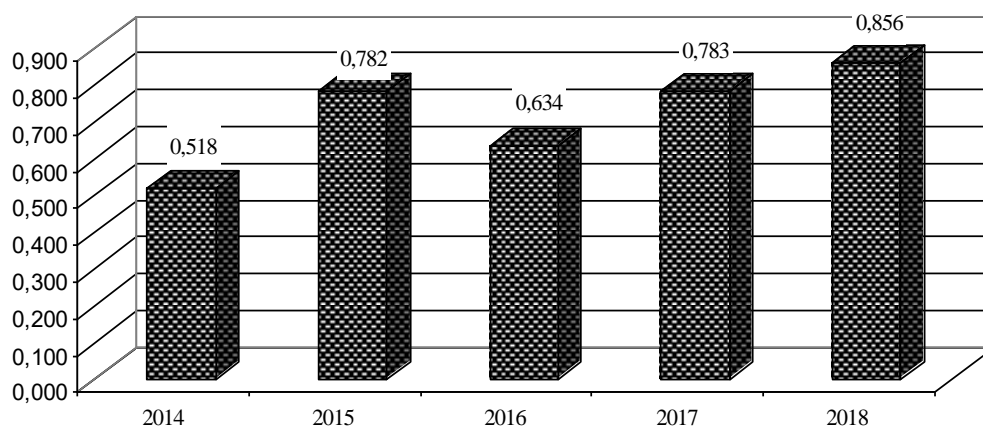

Рис. 8. Динаміка інтегрального показника рівня фінансово-економічного стану вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Херсонської області за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними річної звітності підприємств Херсонської області

Так як сукупний інтегральний показник рівня фінансово-економічного стану підприємства знаходиться в прямій залежності від його складових, то і значення його змінюватимуться відповідно. Отримані результати свідчать, що у 2018 році інтегральний показник має високий рівень, але за період 2014–2017 рр. його значення коливається в межах середнього рівня. За аналізований період інтегральний показник збільшився на 33,8 %. Однак, у 2015 році характеризується збільшенням рівня даного показника на 26,4 % порівняно з 2014 роком.

Висновки. Таким чином, розрахунок інтегрального показника фінансово-економічного стану вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств виявив, що 2015–2016 рр. мають негативну динаміку до послаблення його рівня. Період 2016–2018 рр. характеризується позитивною тенденцією до підвищення рівня даного показника на 22,2 % (від 0,634 у 2015 р. до 0,856 у 2018 р.). У цілому фінансово-економічний стан потрібно класифікувати як середній, окрім 2018 року, де значення показника є високим. До лідерів даного показника слід віднести підприємство № 2 (1,033 пункту), № 3 (1,041 пункту), № 17 (1,069) і № 20 (1,018). Низький рівень характерний для підприємств галузі тваринництва № 13 (0,498 пункту), № 14 (0,249 пункту), № 16 (0,444 пункту). Критичний рівень відсутній серед даних підприємств. Не дивлячись на погіршення рівня сукупного інтегрального показника у 2016 році, але у 2018 році вдалося отримати найвищий результат за рахунок покращення значення показників підприємств галузі рослинництва на 13,8 % перевищує інтегральний показник змішаного виробництва та на 24,8 % перевищує галузь рослинництва.

Розрахунки середнього рівня фінансово-економічного стану галузі тваринництва свідчать, що лідерами є підприємства № 17, № 12 і № 15, яких становить відповідно 1,069 пункту, 0,906 пункту та 0,834 пункту. Значення інтегрального показника, що знаходиться в межах середнього рівня належить підприємству № 10 (–0,558) та № 11 (–0,791). Низький рівень даного показника є характерним для господарств № 13 (–0,498), № 16 (–0,444) та № 14 (–0,249). Слід відзначити, що підприємства з критичним рівнем середнього значення інтегрального показника галузі тваринництва за аналізований період відсутні.

Для підприємств змішаного виробництва лідируючі позиції рівня інтегрального показника фінансово-економічного стану займають № 20 (–1,018), № 19 (–0,983), № 26 (–0,931) за 2014–2018 рр. Значення інтегрального показника в межах середнього рівня належить підприємству № 18 (–0,776), № 24 (–0,773), № 21 (–0,653), № 23 (–0,563) і № 25 (–0,529). Низький рівень даного показника є характерним для підприємства № 22 (–0,489). Критичний рівень інтегрального показника у змішаному виробництві відсутній.

Згідно даних таблиці, зазначимо, що інтегральний показник фінансово-економічного стану вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств галузі рослинництва Херсонської області характеризується зниженням рівня його значення, порівнюючи 2018 рік з 2017 роком. Однак, порівнюючи 2018 рік з 2014 роком даний показник показав значне збільшення темпу проросту. Так, найбільший темп приросту характерний для підприємства № 1 — у 3,1 разу (від 0,397 у 2014 р. до 1,229 у 2018 р.). Високий рівень інтегрального показника фінансово-економічного стану у 2015 році належить підприємству № 1 (–1,051), № 2 (0,866), № 3 (–1,103), № 4 (–1,009), № 5 (–1,035), № 6 (–0,868), № 7 (–1,215) і № 9 (–0,953) та підприємство № 8 має середній рівень інтегрального показника (0,512). Так, для підприємства № 2 за 2015–2018 рр. знаходиться у межах високого рівня (0,866 — 1,345 пункту), а у 2018 році збільшився на 0,81 пункт (або на 13,20 %) відносно базового року. Підприємство № 3 характеризується високим рівнем інтегрального значення (від 0,751 пункту у 2014 році до 1,109 пункту у 2018 році), темп приросту за 2014–2018 рр. становить 0,358 (або 47,63 %). Найменше значення інтегрального показника підприємства № 4 становить 0,669 (середній рівень) у 2014 році та 0,701 (середній рівень) у 2016 році, а найвище значення належить 2017 року (1,098), що на 12,58 % (або на 0,138) більше порівнюючи з 2018 роком. Темп приросту значення інтегрального показника підприємства № 5 у 2018 році збільшився на 22,67 % (або 0,153 пункти) у порівнянні з 2014 роком і зменшився на 13,14 % (або на 0,126) у 2017 році відповідно. Найнижче значення показника підприємства № 6 було у 2014 році (–0,572) та у 2016 році (–0,598), що свідчить про середній рівень фінансового стану підприємства. Для підприємства № 7 характерним є середнє рівень показника у 2014 р. (0,774), 2016 р. (0,634) та високий рівень у 2015 р. (1,215), у 2017 р. (0,858) та у 2018 р. (1,167). Найвищий рівень інтегрального показника для підприємства № 8 становить 0,844 пункти у 2016 році. Сільськогосподарське підприємство № 9 має середній рівень фінансово-економічного стану підприємства, крім 2015 року, де даний показник становить 0,953. У цілому сільськогосподарські підп-

приємства галузі рослинництва мають високий рівень інтегрального показника фінансово-економічного стану за аналізований період.

Для галузі тваринництва динаміка інтегрального показника фінансово-економічного стану серед сільськогосподарським підприємств має позитивне значення. Винятком є підприємство № 15, де темп приросту зменшився на 35,57 % (або на 0,316) у 2014 році та на 47,23 % (або на 0,512) у 2017 році порівнюючи з 2018 роком. Проте, для підприємства № 10 характерним є збільшення значення інтегрального показника у 7,3 разу (або на 0,74) за аналізований період. Дане підприємство покращило свої фінансово-економічні показники від 0,118 (критичний рівень) у 2014 році до 0,858 (високий рівень) у 2018 році. Аналогічна ситуація стосується підприємства № 11 (від 0,421 у 2014 р. до 1,209 у 2018 р.). Найвищий рівень інтегрального показника підприємства № 12 має значення у 2015 році і становить 1,247. Підприємство № 13 характеризується низьким рівнем фінансово-економічного стану за 2014–2017 р., у 2018 році даний показник становить 0,702 (середній рівень). Найнижче значення показників за аналізований період належить підприємству № 14 (від 0,237 у 2014 р. до 0,312 у 2018 р.), рівень інтегрального показника даного підприємства є низьким. Підприємство № 16 має середнє значення інтегрального показника лише у 2014 році, 2015–2018 рр. характеризуються низьким рівнем даного показника. підприємство № 15 має стрибкоподібне значення інтегрального показника, але в межах високо рівня (від 0,749 до 1,374). У загальному значенні сільськогосподарські підприємства в основному мають середній рівень інтегрального показника, лише незначна їх частка належить до низького рівня, а у 2011 році навіть і критичного (№ 10 у 2011 році).

Сільськогосподарські підприємства змішаного господарства характеризуються високими темпами проросту інтегрального показника. Так, підприємство № 19 збільшило значення даного показника у 2,8 разу (або на 0,864) у 2014 році та на 31,84 % (0,157) у 2017 році відповідно до 2018 року (від 0,481 у 2014 році до 1,345 у 2018 році). Найвище значення інтегрального показника підприємства № 18 становить 1,246 у 2015 році, 2014, 2016–2017 рр. характеризуються середнім рівнем інтегрального показника. Підприємство № 20 має високий рівень інтегрального показника за 2015–2018 рр. (від 1,059 у 2015 р. до 1,093 у 2018 р.). Для підприємства № 21 період 2017–2018 роки характеризується високим рівнем фінансово-економічного стану (0,935 та 0,960 відповідно). Низький рівень інтегрального показника є характерним для підприємства № 22, окрім 2015 року, де даний показник становить 0,764 (середній рівень). Темп приросту інтегрального показника підприємства № 23 більше у 2,7 разу (або на 0,56) у 2014 році та на 1,67 % менше (або на 0,015) у 2017 році відповідно до 2014 року. Сільськогосподарське підприємство № 24 має значення 0,940, що свідчить про високий рівень інтегрального показника у 2018 році. Для підприємства № 25 характерний середній рівень фінансово-економічного значення інтегрального показника у 2015 р. (0,590), 2016 р. (0,524) та 2018 р. (0,533) і низький рівень у 2014 р. (0,491) і 2015 р. (0,507). Підприємство № 26 характеризується позитивними змінами в динаміці росту інтегрального показника (від 0,712 у 2014 році

до 1,148 у 2018 році). У своїй більшості сільськогосподарські підприємства змішаного виробництва Херсонської області характеризуються високим і середнім рівнем значення інтегрального показника фінансово-економічного стану.

Література

1. Шемельова А. В., Артеменко Л. П. Підходи до оцінювання ефективності стратегії. URL: probl-economy.kpi.ua.
2. Долгих Я. В. Метод DEA при оцінці основних ресурсних показників сільськогосподарських підприємств регіону. Економіка АПК. 2016. № 11. 55. 57 с.
3. Павлик В. П. Контроль господарювання у забезпеченні ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами. Економіка АПК. 2017. № 5. С. 73-75.
4. Дема Д. І. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи. Житомир: ЖНАЕУ, 2016. С. 13-40.
5. Ларікова Т. В. Особливості розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. В6. Ч1. 229-230 с.
6. Закаблук Г. О. Дослідження динаміки показників фінансово-економічного стану промислових підприємств на засадах інтегрального оцінювання. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 12. 38-40 с.
7. Господарський кодекс України : чинне законодавство із змінами та допов. на 2 вересня 2011 року. К.: Алерта. 2011. 31 с.
8. Недільська Л. В., Дорохова Л. М. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспектива. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. 27 с.
9. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Київ : КНЕУ, 2003. 75 с.
10. Павловський С. В. Фінансування підприємств у період фінансової кризи: альтернативні рішення. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 17. С. 112.

References

1. Shchemelyova, A. V., and Artemenko L. P. Pidkhody do otsinyuvannya efektyvnosti stratehiyi. [Approaches to evaluating the effectiveness of the strategy]. URL: <https://probl-economy.kpi.ua>. [in Ukrainian]
2. Long, E. V. "Metod DEA pry otsintsi osnovnykh resursnykh pokaznykiv sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv rehionu." ["DEA method in estimating the main resource indicators of agricultural enterprises in the region"]. *Economics of agro-industrial complex*. 11 (2016): 55 — 57. [in Ukrainian]
3. Pavlik, V. P. "Kontrol hospodaryuvannya u zabezpechenni efektyvnoho upravlinnya silskohospodars'kymu pidpryyemstvamy." ["Management control in ensuring effective management of agricultural enterprises"]. *Economics of agro-industrial complex*. 5 (2017): 73-75. [in Ukrainian]
4. Dema, D. I. *Finansova polityka v ahrarnomu sektori ekonomiky: stan ta perspektyvy*. [Financial policy in the agricultural sector of the economy: status and prospects]. Zhytomyr: ZhNAEU, 2016. [in Ukrainian]
5. Larikova, T. V. "Osoblyvosti rozrakhunku intehral'noyi otsinky finansovoho stanu sub'yektiv hospodaryuvannya." ["Features of the calculation of the integrated assessment of

the financial condition of economic entities”]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 6 (2014): 229-230. [in Ukrainian]

6. Zakabluk, G. O. “Doslidzhennya dynamiky pokaznykiv finansovo-ekonomichnoho stanu promyslovykh pidpryyemstv na zasadakh intehral'noho otsynyuvannya.” [“Research of dynamics of indicators of financial and economic condition of industrial enterprises on the basis of integrated estimation”]. *Investments: practice and experience*, № 12 (2018): 38-40 [in Ukrainian]

7. *Economic Code of Ukraine: current legislation as amended and supplemented*. September 2, 2011. K.: Alert. 2011. 31 p.

8. Nedil'skaya, L. V., and Dorokhova, L. M. *Finansova polityka v ahrarnomu sektori ekonomiky: stan ta perspektyva*. [Financial policy in the agricultural sector of the economy: status and prospects]. Zhytomyr: ZhNAEU, 2015. [in Ukrainian]

9. Tereshchenko, O. O. *Finansova diyalnist subyektiv hospodaryuvannya*. [Financial activities of economic entities]. Kyiv: KNEU, 2003. 75 p. [in Ukrainian]

10. Pavlovsky, S. V. *Finansuvannya pidpryyemstv u period finansovoyi kryzy: alternatyvni rishennya*. [Enterprise financing during the financial crisis: alternative solutions]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 17 (2016): 112. [in Ukrainian]

ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Ковалева Алина Александровна

аспирант

ГБУЗ “Херсонский государственный аграрный университет”

ORCID 0000-0002-2086-7168

Танклевская Наталия Станиславовна

доктор экон.наук, профессор

ГБУЗ “Херсонский государственный аграрный университет”

ORCID 0000-0003-2906-4051

Аннотация. В статье исследованы методический подход оценки уровня финансового состояния предприятия по общему интегральному показателю, построенному на анализе критериальных показателей нескольких секторов: финансовой устойчивости, деловой активности, рентабельности, ликвидности и платежеспособности, банкротства и делового развития. Объектом проведенного исследования выступают сельскохозяйственные предприятия, разделенные по отраслевой специализации. Предметом являются процессы влияния финансовой политики на функционирование хозяйств. Основной задачей является формирование единой общей интегральной оценки состояния предприятия, в состав которой входят финансовые и экономические показатели. Теоретической и методологической основой данной статьи являются научные труды отечественных и зарубежных исследователей, в которых освещаются вопросы, связанные с эффективностью использования финансовых ресурсов предприятий и определения методических подходов к формированию стратегии финансового обеспечения функционирования сельскохозяйственных предприятий. При написании статьи были использованы экономико-статистические методы: монографический метод применен при изучении литературных источни-

ков; метод функционально-структурного анализа, предусматривающий постановку исследуемой проблемы, позволил отслеживать причинно-следственную обусловленность ее возникновения и исследовать динамику; метод сравнительного и корреляционного анализа применен для выявления и оценки внешних и внутренних факторов.

Ключевые слова: эффективность; производство; сельское хозяйство; интегральный показатель; финансирование; стратегия.

INTEGRATED ASSESSMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC CONDITION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Alina O. Kovaleva

PhD student

Kherson State Agricultural University

ORCID 0000-0002-2086-7168

Nataliya S. Tanklevska

D. Sc. (Economics), Professor, Head of the

Department of Accounting and

Taxation,

Kherson State Agricultural University

ORCID: 0000-0003-2906-4051

Abstract. The article examines the methodological approach to assessing the level of financial and economic condition of the enterprise on the general integrated indicator, based on the analysis of criteria indicators of sectors: financial stability, business activity, profitability, liquidity and solvency, bankruptcy and business development. The object of the study are agricultural enterprises, divided according to industry specialization. The subject is the processes of influence of financial policy on the functioning of farms. The main task is to form a single general integrated assessment of the state of the enterprise, which includes financial and economic indicators. The theoretical and methodological basis of this article are scientific works of domestic and foreign researchers, which cover issues related to the efficiency of financial resources of enterprises and the definition of methodological approaches to the formation of a strategy for financial support of agricultural enterprises. During the writing of the article, economic and statistical methods were used: the monographic method was used in the study of literary sources; the method of functional-structural analysis, which provided for the formulation of the studied problem, made it possible to track the causal conditionality of its occurrence and to investigate the dynamics; the method of comparative and correlation analysis is used to identify and evaluate external and internal factors.

Keywords: efficiency; production; agricultur; integrated indicator; financing; strategy.

Стаття надійшла до редакції 8.10.2020